

ISTRAŽIVANJE: Korištenje prava na stanku za dojenje djeteta

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i udruga Roditelji u akciji - RODA proveli su zajedničko istraživanje na temu „Korištenje prava na stanku za dojenje djeteta“ (dalje: istraživanje). Imajući u vidu podatke o tome da se pravo na stanku za dojenje djeteta koristi u relativno malom obimu¹, specifičan cilj istraživanja je bio prikupiti iskustva žena (zaposlenica-majki) koje koriste ili su koristile pravo na stanku za dojenje djeteta, kao i žena koje nisu koristile to pravo, a sve kako bi se prikupili podaci i saznanja o mogućim problemima i poteškoćama u korištenju navedenog prava. Jedan od općih ciljeva istraživanja je bio usklađenje obiteljskog i poslovnog života te ravnopravna podjela roditeljskih uloga.

Pravo na stanku za dojenje djeteta je propisano čl.19. Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama.² Naime, radnica koja doji dijete, tijekom rada u punom radnom vremenu, ima pravo na stanku za dojenje djeteta u trajanju od dva sata dnevno, neovisno od toga koristi li zaposleni ili samozaposleni otac u isto vrijeme i za isto dijete jedno od prava propisanih tim Zakonom. Pravo može se koristiti jednokratno ili dva puta u tijeku dana u trajanju od po sat vremena, i to do navršene 1. godine života djeteta. Radnica koja doji dijete za vrijeme korištenja prava ima pravo na naknadu plaće koja iznosi 100% proračunske osnovice, preračunate na satnu osnovicu za mjesec za koji se obračunava odnosna naknada.³

Istraživanje je provedeno na način da je anketni upitnik postavljen na društvenim mrežama i web-stranicama udruge RODA i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u razdoblju od 22.01.-11.02.2016. Istraživanje je provedeno na uzorku od **1.227** ispitanica/žena koje su anonimno popunile anketni upitnik. Anketni upitnik se sastojao od ukupno 25 pitanja koje su ispitanice samostalno ispunjavale elektroničkim putem. Na 17 pitanja ispitanice su mogle izabrati jedan ili više odgovora koji su im bili ponuđeni. S druge strane, na 8 pitanja ispitanice su mogle dati odgovore opisno, po svojem nahođenju i svojim riječima. Ponuđeni anketni upitnik je sadržavao pitanja koja su se odnosila na poznavanje zakonskih jamstava vezanih uz pravo korištenja stanke za dojenje djeteta, izravna iskustva, prepreke i poteškoće u korištenju, podrška zaposlenika/ca i poslodavca, financijska isplativost i dr.

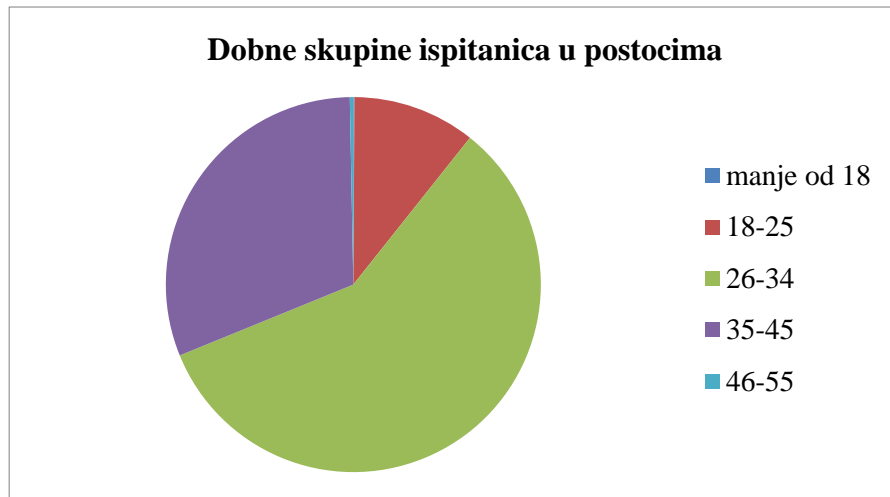
¹ U 2015., pravo na stanku za dojenje djeteta je koristilo 160 žena te je u tu svrhu HZZO isplatio iznos naknade od 424.929,33 kn. U 2014., pravo na stanku za dojenje djeteta je koristilo 157 žena te je u tu svrhu HZZO isplatio ukupan iznos naknade od 387.775,95 kn.

² NN 85/08, 110/08, 34/11, 54/13 i 152/14.

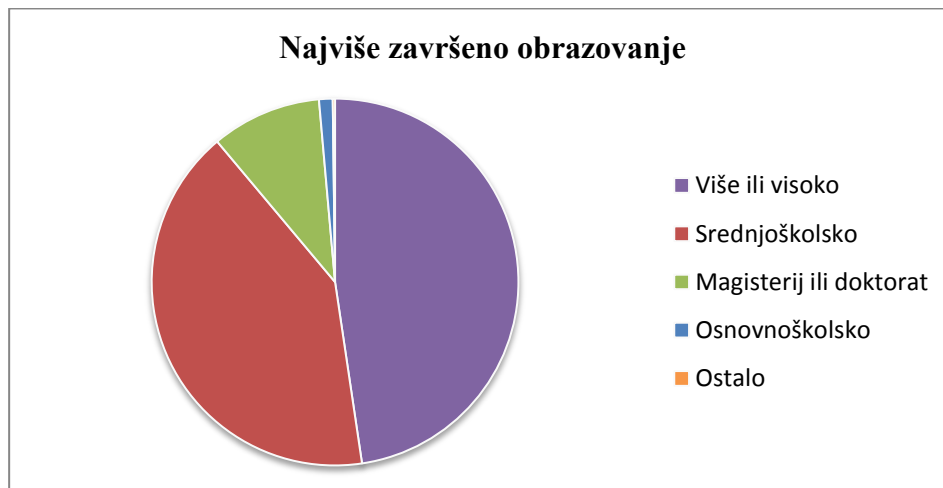
³ Proračunska osnovica za 1015., iznosila je 3.326,00 kn, tj. ista je kao i za 2014. i 2013. O pravu se odlučuje temeljem potvrde izabranog doktora medicine, specijalista pedijatra da radnica doji dijete, te potvrde poslodavca da radi u punom radnom vremenu, te potvrde za svaki mjesec o satnici, znači u postupku nema stručno-medicinskog vještačenja od strane liječničkog povjerenstva Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO).

1.7.2.1. Rezultati istraživanja i analiza

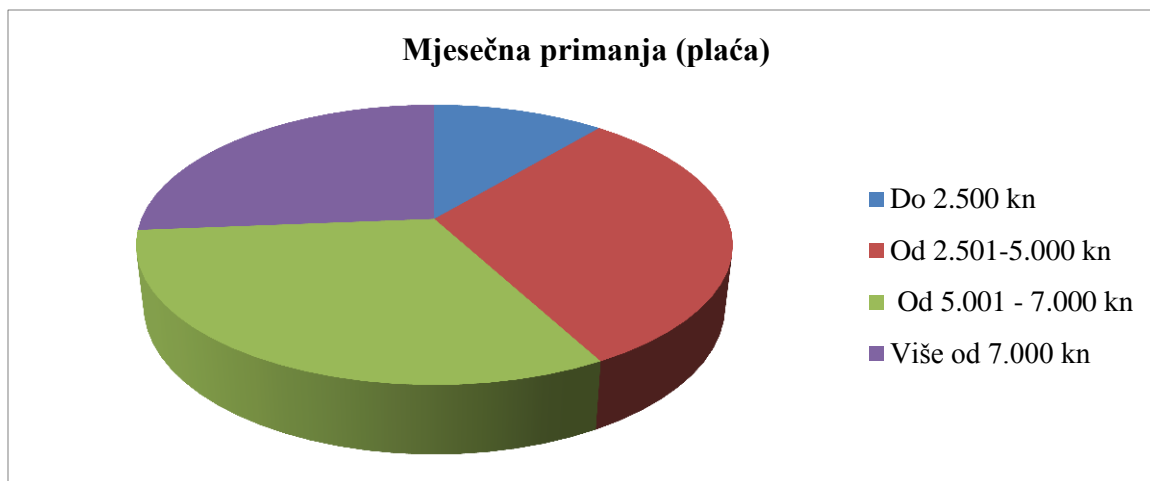
Najveći broj ispitanica pripada dobnoj skupini od 26-34 godine života, odnosno 58,2%, a zatim dobnoj skupini od 35-45 godina – 30,9 %. Slijede dobne skupine od 18-25 - 10,6%, od 46-55 godina - 0,3% i manje od 18 godina života s 0,1%. (Vidjeti: grafikon)

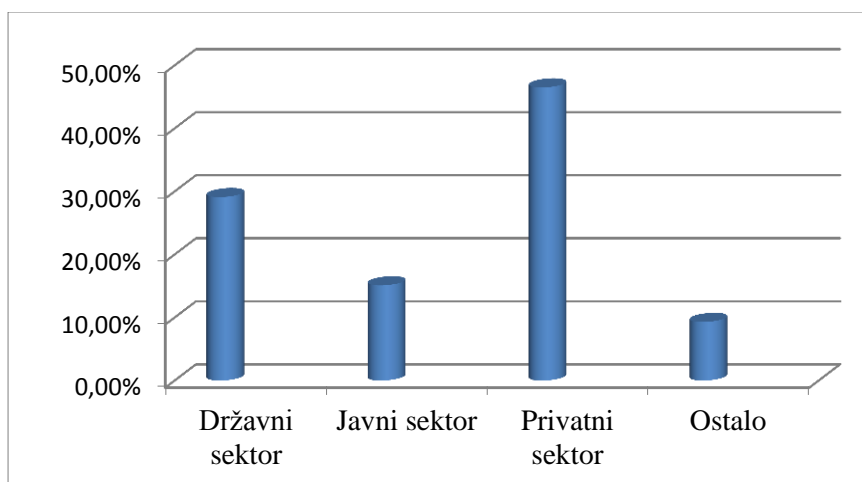
Najveći broj ispitanica njih 47,6% ima VŠS/VSS spremu, potom 41,2%, ima srednju stručnu spremu, a zatim magisterij i doktorat 9,7%, a najmanje osnovno-školsko obrazovanje 1,2% i ostalo 0,2%. (Vidjeti: grafikon)

Ispitanice imaju (po vlastitoj procjeni) sljedeća mjesečna primanja: od 5.001 – 7.000 KN - 29,3%, od 2.501-5.000 – 28,8% itd. (Vidjeti: grafikon)

U privatnom sektoru je zaposleno 45,5% ispitanica, 29,1% u državnom sektoru, 15,1% u javnom sektoru te 9,3% ostalo. (Vidjeti: grafikon)

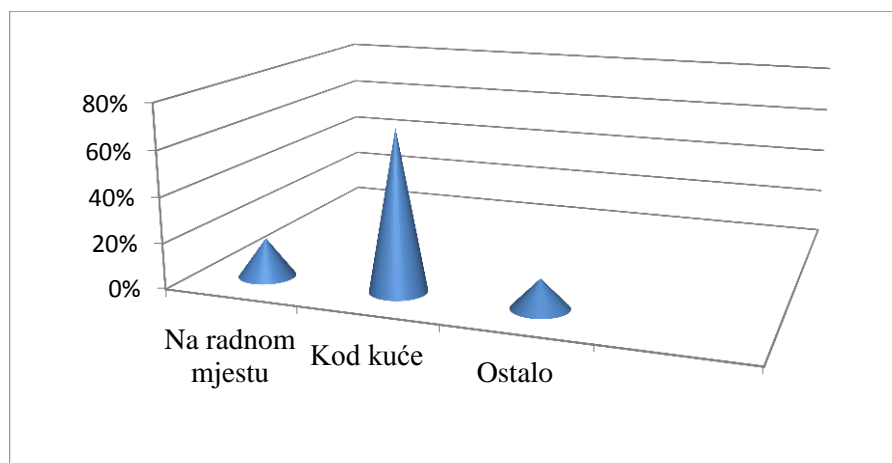
725 ili 59% ispitanica je odgovorilo da je upoznato s pravom korištenja stanke za dojenje djeteta u trajanju od dva sata za vrijeme radnog vremena do navršene prve godine djetetovog života, dok 503 ili 41% ispitanica nije upoznato s navedenim pravom.

Na pitanje jeste li koristili stanku za dojenje djeteta u razdoblju od 2008.-2015. godine 79 ili 6,4% ispitanica je odgovorili da jesu, dok je 93,6% odgovorilo da nije.

Ispitanice su označile razloge zbog kojih nisu koristili stanku za dojenje djeteta (moguće je bilo dati više odgovora), a ti su razlozi sljedeći:

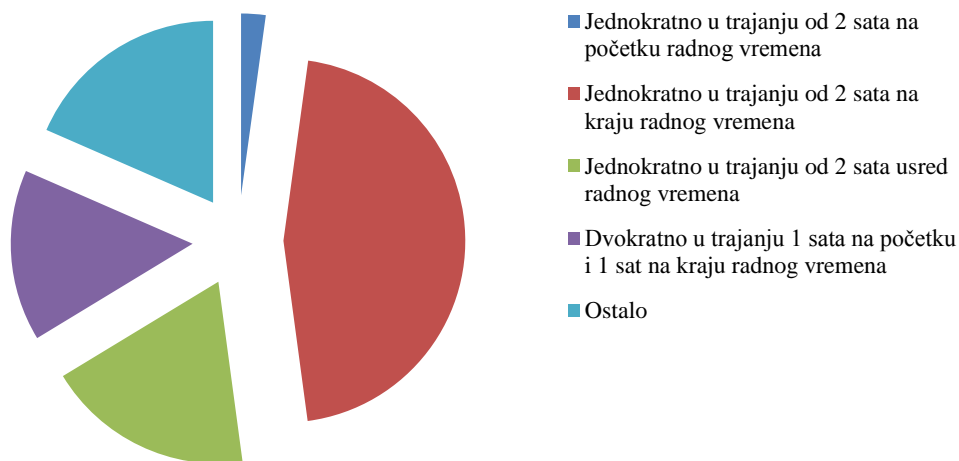
Na posao sam se vratila nakon što je dijete navršilo godinu dana	- 63,6%
Nisam informirana o korištenju prava stanke za dojenje	- 20,2%
Na mojem radnom mjestu nema posebne prostorije za dojenje	- 12,5%
Moje radno je previše je udaljeno od mog doma	- 10,5%
Nisam bila u mogućnosti organizirati dolazak djeteta na radno mjesto	- 9,5%
Poslodavac i(ili) moje radno okruženje ne podržava ideju dojenja na r.m.	- 8,9%
Na mojem radnom mjestu nema hladnjaka za izdojeno mlijeko	- 5,9%
Plaća bi mi se smanjila	- 2,8%
Vratila sam se na posao s djetetovih 6 mjeseci, ali nisam dojila	- 1,9%
Ostalo	- 8,7%

Ispitanice su koristile stanku za dojenje djeteta, i to: 70,2% kod kuće, 17% na radnom mjestu i 12,8% ostalo (Vidjeti: grafikon)

Ispitanice su navele u kojem su razdoblju radnog vremena koristili stanku za dojenje djeteta. Najviše ih je koristilo, i to čak 48,3%, jednokratno u trajanju od dva sata na kraju radnog vremena, što nam zapravo govori da se gotovo u polovini slučajeva ne radi o korištenju prava na stanku za dojenje nego o skraćenom radnom vremenu od dva sata. Također nam govori da poslodavac nije osigurao uvjete radi provođenja korištenju prava na stanku za dojenje. (Vidjeti: grafikon)

Razdoblje radnog vremena korištenja stanke za dojenje djeteta

Čak 77,5% ispitanica je odgovorilo da je moglo birati vrijeme u kojemu su koristili stanku za dojenje djeteta, 5,6% nije moglo birati, a 11,2% nije uvijek moglo birati već je to ovisilo o poslovnim obvezama.

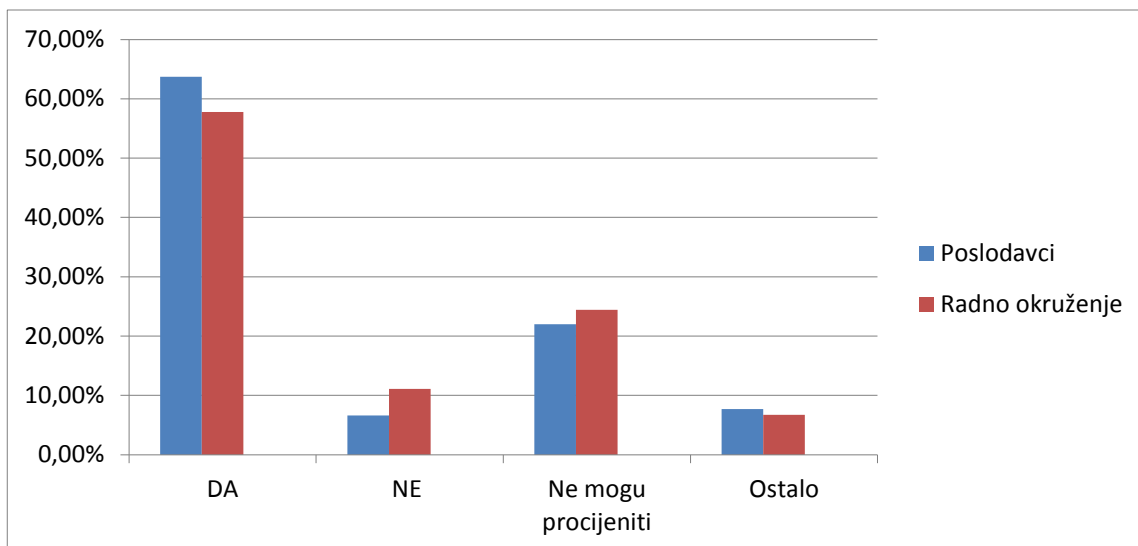
Što se osiguranja posebne prostorije za dojenje djeteta tiče, 11 ili 12,5% ispitanica je odgovorilo da je imalo osiguranu prostoriju, a isti broj ili postotak je odgovorio da nije imao osiguranu prostoriju. Međutim, čak 71,6% ispitanica nisu koristile stanku za dojenje na radnom mjestu.

Od ispitanica koji su imale osiguranu posebnu prostoriju za dojenje djeteta, samo jedna od njih opisuje da se radi od posebnoj uređenoj prostoriji za tu svrhu i koja je uređena tek nedavno (...imala je prematalicu, kauč, sterilizator, električnu izdajalicu... lijepo uređene zidove... ovo je bilo 2015. s drugim djetetom, 2010. kada sam rodila prvo dijete, izdajala sam se u uredu). Ostale ispitanice navode da su imale privatnost, radilo se o prostorijama u kojoj su se mogle zaključati, ali prostorije su služile za različite druge namjene.

Ako su izdajale na radnom mjestu, od ispitanica se tražilo da opišu gdje su se izdajale i gdje su pohranjivali mlijeko. Ispitanice su dale sljedeće odgovore: najviše u uredu i mlijeko se pohranjivalo u hladnjaku, u više slučajeva u wc-u i mlijeko se pohranjivalo u bočice, hladnjak, garderobi i sl.

Ako nisu imali posebnu prostoriju za izdajanje, od ispitanica se tražilo da upišu u kojoj su prostoriji koristili stanku za dojenje djeteta. Upisano je sljedeće: prostorija u kojoj se koristi pauza, ispred zgrade, park ispred, kod kuće i u uredu.

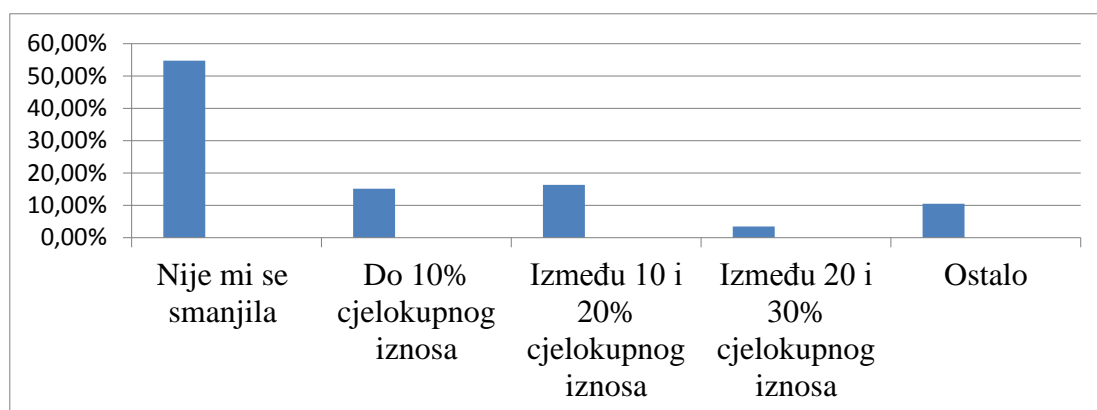
Čak 58 ili 63,7% ispitanica smatra da je njihov poslodavac podržavao korištenje stanke za dojenje djeteta, dok je njihovo radno okruženje, nešto manje, odnosno 52 ili 57,8% podržalo njihovo korištenje stanke za dojenje djeteta. (Vidjeti: grafikon)

Ispitanice su u nastavku opisale (svojim riječima) reakcije poslodavca na korištenje stanke za dojenje djeteta i vlastite reakcije na to. Navedene reakcije su bile, s jedne strane, od *normalnih, bez problema, nije bilo primjedbe, bez prigovora, pozitivnih i apsolutno pozitivnih, sve do podražavajućih i s puno razumijevanja do oduševljenih*. Međutim, jedna ispitanica je navela da je *od tajnice škole doživljavala mobbing zbog korištenje tog prava*, a druga je navela *kada je otišla na bolovanje zbog trudnoće da je dobila otkaz*. Neke od reakcija bile su sumnjičave, a bilo je više neutralnih reakcija.

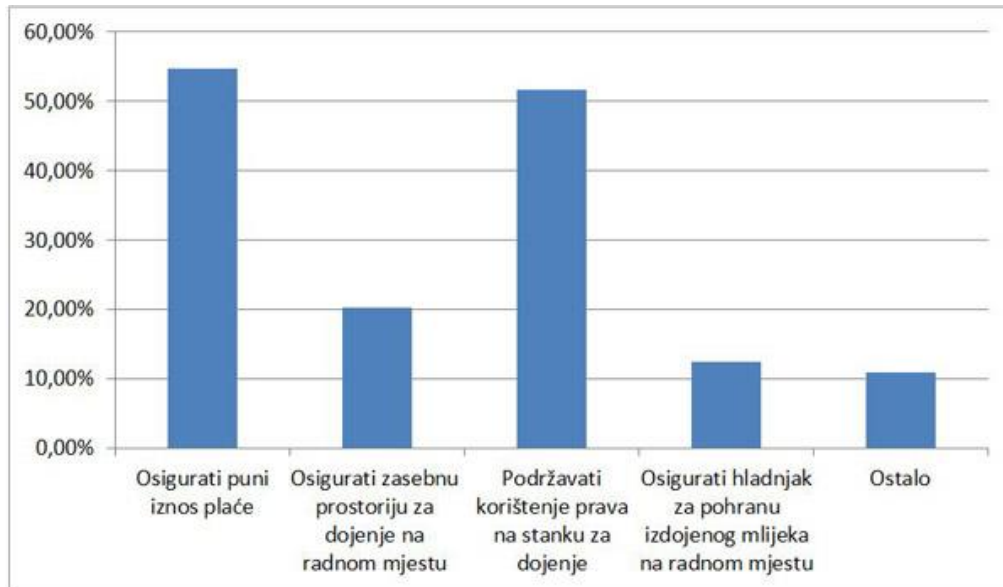
Ispitanice su također opisale reakcije njihovog radnog okruženja na korištenje stanke za dojenje djeteta i vlastite reakcije na to. I u ovom slučaju daleko više je bilo pozitivnih, podržavajućih i neutralnih reakcija, ali je u daleko manjoj mjeri bilo i negativnih i nepodržavajućih, cit.: *„neverbalnim znakovima sam od strane tajnice škole jasno primila na znanje neodobravanje - starije gospođe su se podsmjehivale i govorile kako su i one dojile djecu a nisu imali pauzu i kako njihovoj djeci ništa ne fali - i ja sam imala dijete i šta se sad ona pravi važna – daj si nemoj više to raditi, skini malog s prsa bit će ti lakše“*.

Što se tiče pitanja koliko im je smanjena plaća za vrijeme korištenja prava stanke za dojenje djeteta, čak 54,7% ispitanica smatra da im se nije smanjila plaća, a dok ukupno 39% ispitanica smatra da im se smanjila plaća. Podatak da čak 54,7% ispitanica smatra da im nije smanjena plaća donekle začuđuje, a može se objasniti činjenicom da su te ispitanice primale malu plaći ili im je plaća varirala tako da nisu osjetili razliku. (Vidjeti: grafikon)

Ispitanice su dojile dijete (ono na koje se odnosi ova anketa) od 3 mjeseca pa sve do 3 godine djetetova života. Skoro 70% je odgovorilo da je dijete dojilo duže, neke mnogo duže (2 godine i 9 mjeseci, 2,5 godine, 27 mjeseci, do 3 godine, 4 godine i 4 mjeseca itd.), od godine dana.

Ispitanice smatraju da bi njihov poslodavac i/ili zakonodavac trebao osigurati određene uvjete koje bi olakšali majkama korištenje prava stanke za dojenje. (Vidjeti: grafikon)

1.7.2.2. Zaključak i preporuke

Imajući u vidu kako svi oblici nepovoljnijeg postupanja povezani s trudnoćom i majčinstvom predstavljaju zabranjenu spolnu diskriminaciju, i ovi rezultati istraživanja pokazuju i potvrđuju pretpostavke da je ženama iz brojnih razloga znatno otežano korištenje prava koja proizlaze iz činjenice njihove trudnoće i majčinstva, pa tako i korištenje prava na stanku za dojenje djeteta. Dobro je poznata činjenica da je spolna diskriminacija žena zbog trudnoće i majčinstva raširena na hrvatskom tržištu rada, pa su žene često velikim dijelom rastrgane kada trebaju donijeti odluku o tome da se ranije vrate na posao i koriste pravo na stanku za dojenje djeteta ili pravo na rad s polovicom punog radnog vremena. Drugi izbor je da ostanu kod kuće godinu dana i doje svoje dijete. Međutim, s obzirom na nepovoljan položaj žena na tržištu rada i nepovoljno postupanje prema ženama povezano s trudnoćom i majčinstvom, kao i potrebe usklađivanja privatnog i poslovnog života, trenutačno niti jedan izbor za žene nije optimalan, a što potvrđuje provedeno istraživanje. Ovo istraživanje je pokazalo da razlozi zbog kojih izuzetno mali broj žena koristi pravo na stanku za dojenje djeteta su viševrsni. Međutim, i kada koriste pravo na stanku za dojenje djeteta onda ju koriste kod kuće, i to na način koji više nalikuje nekom obliku skraćenog radnog vremena jer poslodavac nije osigurao optimalne uvjete za korištenje prava na stanku za dojenje djeteta. Ti su razlozi sljedeći: nedovoljno informiranje o pravu na stanku za dojenje djeteta, financijska neisplativost ili gubitak, odnosno umanjeње plaće, poslodavac nema posebnu uređenu prostoriju za dojenje djeteta, uključujući i hladnjak za izdojeno mlijeko i ostale potrebne uvjete, poslodavci i/ili radno okruženje ne podržavaju ideju dojenja na radnom mjestu, problemi koji se tiču

organizacije poslova od strane poslodavca i mogućnosti da žena koja doji bude odsutna s posla u trajanju od dva sata kao i prevelika udaljenost radnog mjesta od mjesta stanovanja i problemi vezani za dovođenje djeteta koje se doji. Slijedom navedenog, daju se sljedeće preporuke:

- 1) Potreba daljnjeg osvještavanja žena u pogledu zakonskih jamstava koja štite njihove interese na tržištu rada za vrijeme trudnoće i majčinstva.
- 2) Potpuno informiranje žena o korištenja prava na stanku za dojenje djeteta.
- 3) Aktivno provoditi kampanje radi stvaranja pozitivne klime i javnog mišljenja, uključujući poslodavce o korištenju stanke za dojenje djeteta.
- 4) Osigurati puni iznos plaće za vrijeme korištenja prava na stanku za dojenje djeteta.